

School en Cultuur

Werken voor de Graaf
op het land en in het Huys

DeWerkhoven
GESCHIEDENIS VOOR U

1

School en Cultuur

Werken voor de Graaf, op het land en in het Huys

Erfgoed project voor groep 7 en 8

Ontwikkeling van het project:

De Werkhoven 'Geschiedenis voor u':
Annet Werkhoven
Vormgeving: Yanno Post / Nina Werkhoven

De Werkhoven 'Geschiedenis voor u'

Juni 2024

Copyright:

Dit materiaal is bedoeld voor gebruik binnen uw school en mag niet vermenigvuldigd of openbaar gemaakt worden voor gebruik daarbuiten zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stichting De Werkhoven voor lokale historie.

Inhoudsopgave

• Inleiding	2
• Lessenoverzicht	3
• Les 1 Voorbereiding in de klas	4
• Les 2 Bezoek op locatie	7
• Les 3 Verwerking in de klas	8

Bijlagen

• Ansichtkaart	9
• Leerlingenwerkblad bij les 1	10
• Antwoorden leerlingenwerkblad	12
• Vacature bij les 3	13
• Handleiding sollicitatiebrief	14
• Informatie over de docent en de locatie	15
• Ppt en informatie bij les 1	16

Inleiding

Werken voor de Graaf, op het land en in het Huys

Amerongen is al een heel oud dorp. Het groeide uit tot een 'welvarend' dorp in de tijd van de tabaksteelt. Hoe is dat zo gekomen? En hoe woonden en werkten de mensen er?

Doelgroep

Dit project is voor groep (6) 7 en 8 van het pri-mair onderwijs. Leerlingen uit deze groepen hebben vele technieken en vaardigheden op-gedaan in hun schoolloopbaan. Nieuw is dat zij op deze leeftijd kunnen denken, kijken en luisteren vanuit verschillende perspectieven. Leerlingen van de groepen (6), 7 en 8 kunnen zich inleven in een andere tijd en kunnen op-gedane kennis toepassen door middel van werkopdrachten.

Doelstelling

Door middel van dit project maken de leerlingen kennis met erfgoed in de directe omgeving van Veenendaal. Erfgoed dat ook een belangrijke rol heeft gespeeld in de ontwikkeling van het dorp Veenendaal.

Werken en wonen is van alle tijden. Ook nu moet er gewerkt worden voor de kost. Maar door de jaren heen is er veel veranderd aan de soorten werk. Van heel veel handenarbeid zijn we naar een geautomatiseerde manier van werken gegaan. Op het land en in een Kasteel in de 17e tot de 20e eeuw was er erg veel te doen. Alles werd

door mensenhanden gedaan. Er kwam geen machine of automaat aan te pas. In Amerongen was op een bepaald moment de tabaksteelt heel belangrijk werk voor de men-sen daar, het heeft grote invloed gehad op de ontwikkeling van het dorp en op de manier van leven. De ontwikkeling van het dorp Veenendaal is nauw verbonden met die van Amerongen. Maar hoe dan? Tabaksteelt was seizoensarbeid. De hele familie werkte mee op het land en in de tabaksschuur. Maar wat deden ze dan in de winter? En wat had Kasteel Amerongen met de tabaksteelt te maken? Dit project neemt de leerlingen mee naar de tijd van toen en naar antwoorden op bovenstaande vragen. Wat hetzelfde is gebleven is het moeten solliciteren naar een betrekking. Hoe zou dat in de tijd van de Graaf van het Kasteel zijn gegaan?

Inhoud

Om de leerlingen voor te bereiden op het bezoek aan de locaties krijgen ze uitleg over het onderwerp en maken opdrachten. Door in de voorbereidende les aandacht aan het thema te besteden, gaan de leerlingen voorbereid naar de locatie. Ze zijn al verwonderd en geprikkeld en zullen ter plekke meer begrijpen en opnemen wat ze zien. Na afloop volgt een creatieve verwerking, waardoor het project een mooi geheel vormt. Les 1 wordt in de klas gegeven, les 2 is een bezoek aan de locaties en les 3 is weer in de klas.

De lessen in deze handleiding zijn beschreven aan de hand van een vaste structuur: inleiding-kern-afsluiting.

Lessenoverzicht

Les 1	
Les	Vorbereiding in de klas door de leerkracht
Activiteit	Naar aanleiding van een ansichtkaart start de les met voorbereidende informatie over Amerongen, Kastelen en buitens en de invloed die de bewoners hadden op de omgeving, tabaksteelt, hoe er gewoond en gewerkt werd
Benodigheden	Ansichtkaart en ppt.
Les 2	
Les	Bezoek op locatie o.l.v. gastdocent Annet Werkhoven
Activiteit	Als eerste naar het Tabaksteeltmuseum. D.m.v een speurtocht door het museum leren de leerlingen over wonen en werken in Amerongen en omstreken. Na een pauze gaan de leerlingen naar Kasteel Amerongen. De Graaf en zijn dienstboden laten het kasteel zien en laten de leerlingen klusjes doen. Zullen de leerlingen geschikt zijn om te werken in het Kasteel of op het land
Benodigheden	Passende kleding en vervoer
Les 3	
Les	Verwerking in de klas o.l.v de leerkracht
Activiteit	De leerlingen lezen de vacatures voor het Kasteel en voor op het land en krijgen voorbeelden van sollicitatiebrieven: ze schrijven een sollicitatiebrief voor een baantje op het Kasteel of bij een tabaksboer
Benodigheden	Vacatures, handleiding sollicitatiebrief schrijven, papier, pen, kleurpotloden

Les 1

Vorbereiding in de klas

- **Activiteit:** Klassengesprek aan de hand van de ansichtkaart, de ppt en individuele opdrachten
 - **Vak:** Geschiedenis (heemkunde)
 - **Doel:** De leerlingen weten meer over wonen, werken en het leven op een kasteel (Amerongen en omstreken)
 - **Duur:** Max. 60 minuten.
 - **Lespakket:** Docentenhandleiding, ansichtkaart, ppt + bijlage met notities en werkblad
-
- **Vorbereiding:**
 - Zet de ansichtkaart klaar op het digibord (bijlage 1)
 - Zet de ppt. klaar en print de ppt en notitiepagina.
U kunt e.e.a. downloaden van de website van School & Cultuur bij de downloads op de pagina van de les
 - Kopieer het leerlingenwerkblad (bijlage 3).
-
- **Aansluiting bij Canons:**
 - Nationale Canon: Vensters over de Grachtengordel, Buitenhuizen 17e en 18e eeuw;
 - Regionale Canon: Utrecht Zuidoost: Vensters over de 17e -19e eeuw: Tabaksteelt, Stichtse Lustwarande en het venster over (Lodewijk XIV in Zeist) het Rampjaar 1672 en zijn gevolgen.
-
- **Aansluiting methode:**
 - AK: Landbouw en ontwikkeling platteland
 - Ges: Tijd van pruiken en revoluties (1700-1800) en Tijd van burgers en stoommachines (industrialisatie en 19e eeuw)
 - Meer informatie over het Tabaksteeltmuseum: www.tabaksteeltmuseum.nl
 - Meer informatie over Kasteel Amerongen: www.kasteelamerongen.nl

Les 1

Vervolg

Lesverloop

Ansichtkaart (5 min.)

De klas heeft een ansichtkaart ontvangen. U laat de kaart zien en vertelt aan de leerlingen wat er op de voorkant staat (groeten van de Graaf). U of een leerling leest voor wat er op de achterkant staat. U gaat graag in op de uitnodiging en zegt zoiets als: 'Wat een mooie kans om meer te weten te komen van Kasteel Amerongen en de tabaksteelt. Wie is die Graaf eigenlijk? En wat zou het allemaal met Veenendaal te maken hebben? Daarvoor moeten we vast terug in de geschiedenis. Laten we ons dan maar eens voorbereiden op dit bezoek.'

Voorkennis leerlingen (10 min)

U bespreekt met de leerlingen wat ze weten van Kasteel Amerongen, de tabaksteelt en of ze wel eens in Amerongen, het Kasteel en in het Tabaksteeltmuseum zijn geweest. En weten ze iets te vertellen over hoe er vroeger gewoond en gewerkt werd?

Wat zouden de mensen in Amerongen vinden van de mensen in het Kasteel? Zouden ze blij zijn met zulke voorname burens, of zouden ze er ook last van hebben?

Kern

U start de ppt. over **De Graaf van het Kasteel en de boeren van Amerongen** (10 min.) en vertelt daarbij. De ppt pagina's met notities heeft u erbij, het is belangrijk leerlingen zelf te laten vertellen wat ze op de beelden zien. U kunt aanvullende opmerkingen maken met behulp van de notitiepagina's van de ppt.

Opgedane kennis leerlingen (10 min.)

U bespreekt met de leerlingen wat zij nu weten over de tabaksteelt, de invloed van de kasteelbewoners en over de band die Amerongen met Veenendaal had

- De leerlingen kennen nu enkele bezittingen van de Kasteelbewoners van Amerongen (De Roode Leeuw, bossen en heide, tabaksgronden, de armenhuisjes, de Andrieskerk, het pontveer)
- Wat betekende de tabaksteelt voor de bewoners van Amerongen? (Doordat Graaf van Reede op grote schaal tabak liet verbouwen zorgde dat voor enige welvaart in het dorp)
- Waaruit blijkt dat de vrouw van Graaf van Reede, Margaretha Turnor, zich het lot van arme Amerongers aantrok? En wat zorgde nog meer voor haar verbondenheid met de Amerongers? (ze liet Armenhuisjes bouwen en in haar testament liet zij ook geld aan hen na, ze had veel lokaal personeel dat haar hielp in de huishouding en in de tuin)
- Wat betekende de tabaksteelt in Amerongen en de schapen voor Veenendaal? (Sigarenindustrie, wolspinnerijen en weverijen!)
- Hoe is het nu gesteld met de bezittingen/heerlijke rechten van Kasteel Amerongen? (Het Kasteel is na de jaren '70 van de 20e eeuw in handen van een Stichting. Het koets huis en poortgebouw worden verhuurd. De tuin wordt bijgehouden door vrijwilligers van de Stichting. Het pontveer draagt nog steeds een bedrag af aan het Kasteel. Verder is er van de 'heerlijke rechten' bijna niets meer over)

6

Les 1

Vervolg

Opdrachten (15 min.)

U laat de leerlingen het werkblad (bijlage 3) maken en bespreekt de antwoorden.

Afsluiting (10 min.)

U inventariseert met de leerlingen wat zij graag willen vragen aan de Graaf en eventueel aan een tabaksboer tijdens hun bezoek aan het Tabaksteeltmuseum en Kasteel. Wat zijn de belangrijkste dingen die de leerlingen te weten zijn gekomen? Als ze zouden willen of moeten werken (voor of) op het Kasteel waar zou dan hun voorkeur naar uitgaan? Binnen, als keukenmeid, kindermisje of kamermeisje, of buiten in de moestuin als tuinmansknecht? Of toch liever werken op het land voor een boer? In de volgende les brengt u een bezoek aan het Tabaksteeltmuseum en aan het Kasteel!

Facultatief:

Video: 'Eemlands pioniers in tabak'. Seizoen 3, aflevering 5 van 'Het verleden van Utrecht' te vinden op You Tube (<https://www.youtube.com/@verledenvanutrecht>)

Hoe kwam de tabaksteelt in Nederland tot bloei? (Het gaat in deze film voornamelijk over de tabaksteelt in de regio Amersfoort)

Video: 'Joan Huydecoper en de bouwkoorts aan de Vecht'. Seizoen 4, aflevering 5 van 'Het verleden van Utrecht' te vinden op YouTube. Over de bouw van buitenplaatsen en de rage om uit de grote stad te vluchten.

Les 2

Bezoek op locatie:

Korte inhoud van de les het Tabaksteelmuseum en Kasteel Amerongen in Amerongen

- **Doel Locatie 1:** De leerlingen speuren naar en krijgen informatie over het wonen, werken en de tabaksteelt in Amerongen en omgeving
- **Doel Locatie 2:** De leerlingen krijgen informatie over het wonen en werken op Kasteel Amerongen
- **Tijd:** 60 minuten en nog eens 60 minuten (tussendoor een half uur pauze)
- **Nodig:** Bij de weersomstandigheden passende kleding
Regel zelf vervoer naar Amerongen
- **Locatie:** Tabaksteelmuseum Amerongen en Kasteel Amerongen (zie bijlage 5)
Let op: in Kasteel Amerongen mogen hooguit drie begeleiders mee naar binnen (leerkracht, duoleerkracht, stagiaire)

Verloop van de activiteit

De leerlingen en begeleiders worden welkom geheten door de Graaf en een tabaksboer voor het Tabaksteelmuseum. De Graaf en de tabaksboer vertellen wat zij daar doen en nodigen de leerlingen uit om mee naar binnen te gaan, want er is een verrassing voor de leerlingen maar die moeten ze eerst wel zelf zoeken. Twee aan twee doen de leerlingen een speurtocht. Als de antwoorden van de speurtochtvragen goed zijn komt er een zin uit. Die zin wordt naderhand besproken met de Graaf en de tabaksboer. Krijgen de leerlingen nu een verrassing? De Graaf heeft wat anders in zijn hoofd dan de tabaksboer! Dan wordt er afgesloten en gaan de leerlingen en begeleiders weer naar buiten. De Graaf neemt de leerlingen en hun begeleiders mee naar het Kasteel! De Graaf laat de tuin van het Kasteel zien en zegt dat hij de komst van de leerlingen moet gaan vertellen aan de dienstbodes.

Hij spreekt met de groep af dat ze later door hem, bij de brug met de houten planken, worden opgehaald. De groep heeft pauze en mag door de tuin heen lopen en uitrusten onder begeleiding.

2. De Graaf verwelkomt de leerlingen en hun begeleiders (drie) bij de laatste brug en samen lopen ze naar de bovenbrug. Gasten mogen namelijk via die ingang! In het Kasteel vertelt de Graaf over de drukke werkzaamheden. Dienstbodes van de Graaf komen erbij en nemen de leerlingen mee naar een aantal vertrekken, onder andere de keukens. De leerlingen komen als geroepen! Ze kunnen wel een handje helpen vandaag! De leerlingen laten aan elkaar zien wat ze gedaan hebben en vertellen erover. De Graaf is enthousiast. Hij kan wel wat goede hulpen gebruiken! Zouden ze willen komen werken op het Kasteel? Of op het land? Dan wordt er afgesloten en gaan de leerlingen weer met de begeleiders naar buiten en terug naar school.

Les 3

Verwerking in de klas

Korte inhoud van de les

de leerlingen schrijven naar aanleiding van hun bezoek aan het Tabaksteelmuseum en het Kasteel een digitale sollicitatiebrief aan de Graaf.

- **Doel:** De leerlingen verwoorden op hun eigen manier wat ze interessant aan Kasteel Amerongen en het Tabaksteelmuseum hebben gevonden en waarom ze wel zouden willen werken in het Kasteel, in de tuin of op het land.
- **Tijd:** 60 minuten
- **Nodig:** digibord/computers, evt. papier en kleurpotloden en/of tijdschriften met plaatjes en lijm
- **Locatie:** Eigen klaslokaal
- **Vorbereiding:** Neem bijlage 4a en 4b door (vacature en handleiding sollicitatiebrief) en inventariseer redenen waarom het leuk zou zijn op Kasteel Amerongen, in de tuin of op het land te werken.

Inleiding

Herinner de leerlingen aan de vraag van de huishoudsters en de Graaf. Pak de vacature erbij en laat een leerling voorlezen (of lees zelf voor). Toon de vacature op het digibord. Waar moet een goede huisknecht, dienstbode, boer of tuinman allemaal aan voldoen? Zet de gevraagde competenties op een rijtje met de leerlingen en gebruik de handleiding uit de bijlage.

Kern

De leerlingen schrijven een sollicitatiebrief en houden rekening met de gevraagde competenties. Ze laten in de brief duidelijk hun voorkeur blijken voor het een of ander. Ze houden er rekening mee dat de brief aan een

Graaf gericht is! Bij de brief maken ze een 'selfie' met zichzelf in bijvoorbeeld een dienstmeisjes/tuinjongens pak. Dit kan door middel van fotoshop of inscannen van een tekening of plakwerk onder een individuele klassenfoto bijvoorbeeld.

Afsluiting

De brieven worden digitaal gestuurd naar info@dewerkhoven.nl met de titel: sollicitatiebrief voor de Graaf. Alle brieven krijgen antwoord. Wie zou er aangenomen worden en waarom? Veel plezier!!